

EXAMENWIJZER LEERJAAR 3

2009-2010

PROGRAMMA VAN TOETSING EN AFSLUITING

Vmbo Theoretische leerweg

Naam leerling:

INHOUD

deel 1

- 1. inleiding.**
- 2. begrippen.**
- 3. het examen**
 - 3.1. *het examen*
 - 3.2. *het centraal examen*
 - 3.3. *het schoolexamen*
 - 3.4. *het examendossier*
 - 3.5. *het eindcijfer*
 - 3.6. *uitslagregeling*
 - 3.7. *herkansen en inhalen*
 - 3.8. *geen diploma*
- 4. de inhoud van het examen**
 - 4.1. *de examenvakken*
 - 4.2. *het pta*
 - 4.3. *het schoolwerk*
- 5. de organisatie van het examen**
 - 5.1 *planning van de toetsen*
 - 5.2 *herkansingen*
planning en organisatie schoolexamen
 - 5.3 *overgangsregeling van 3 naar 4*
 - 5.4 *hoe komen cijfers tot stand*

Deel 2

Afzonderlijke vak-pta's

1. Inleiding.

Beste leerlingen,

Het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) heeft een eigen wijze van examinering.

Het examen bestaat uit:

- Het centraal examen;
- Het schoolexamen, gespreid over de leerjaren drie en vier.

De functie van deze 'Examenwijzer' en 'programma van toetsing en afsluiting' is een ieder de noodzakelijke informatie te verstrekken. Kortom een handleiding voor alle leerlingen die bij het examen zijn betrokken. Na de meer algemene informatie in het eerste deel volgen in het tweede deel de vak-specifieke gegevens.

In dit boekwerkje is geprobeerd alle regels en bestaande afspraken inzake het examen bij elkaar te brengen. Dit betekent niet dat alleen de wettelijke bepalingen zijn verwerkt. Ook de door de school gemaakte eigen keuzes ter in- en aanvulling van de door het ministerie vastgestelde regelgeving zijn opgenomen.

Dit schooljaar starten jullie met het vmbo-examen. In het schooljaar 2010- 2011 wordt het geheel met het centrale examen afgesloten.

We gaan er met elkaar voor zorgen dat in 2011 het examen succesvol afgesloten kan worden en jullie gediplomeerd de school verlaten.

Aerdenhout, september 2009

2. Begrippen.

Teneinde misverstanden te voorkomen is het hanteren van eenzelfde terminologie uiterst belangrijk. Daarom is hieronder getracht de binnen onze school gebruikte en te gebruiken begrippen op te nemen en te omschrijven.

De belangrijkste documenten zijn:

<i>examenreglement</i>	- document met de formele regels van het examen
<i>examenwijzer</i>	- beschrijving van het vmbo-examen, zoals dat door de school is vorm gegeven; het dient als handleiding en instructie voor alle leerlingen
<i>PTA</i>	- programma van toetsing en afsluiting: overzicht van de te maken onderdelen van het schoolexamen.
<i>examendossier</i>	- het overzicht van het door een kandidaat in het kader van het examen gemaakte werk en uitgevoerde opdrachten

Overige begrippen:

<i>afronden van cijfers</i>	- school examen: afronding op één decimaal - centraal examen: eindafronding op hele cijfers
<i>afvinken</i>	- niet alle onderdelen van het schoolexamen worden met een cijfer beoordeeld; indien het resultaat dat toelaat kan de beoordeling 'naar behoren voldaan' worden gegeven; dit is 'afvinken'; in het PTA, in de kolom 'score', wordt dit aangeduid met 'moet voldoende zijn'
<i>beoordelingscriterium</i>	- kenmerk, waarop de prestaties van een kandidaat worden beoordeeld.
<i>beoordelingsinstructie</i>	- algemene richtlijnen voor beoordelaars over de wijze waarop prestaties van de kandidaat beoordeeld moeten worden.
<i>CE = centraal examen</i>	- het gedeelte van het examen dat als zodanig in het examenprogramma is aangeduid; het wordt gekenmerkt door landelijke standaardisering van opgaven, afnamecondities en beoordeling; CSE = centraal schriftelijk examen (alle vakken) CPE = centraal praktisch examen (alleen tekenen)
<i>ckv</i>	- culturele en kunstzinnige vorming, een verplicht vak binnen het vmbo.

- eindtermen*** - omschreven kwaliteiten die een overzicht geven van kennis, inzicht, vaardigheden en beroepshoudingen waarover de kandidaat na afronding van een opleiding dient te beschikken.
- handelingsdeel*** - handelingsopdracht voor de leerling waarbij niet het niveau van presteren telt, maar het opdoen van ervaring; de opdracht wordt afgevinkt.
- schoolwerk*** - de studiewijzer als onderdeel van het PTA ; het bestaat uit het gemiddelde van alle cijfermatige beoordelingen, zoals deze plaats vinden tijdens het leerproces (mondelinge/schriftelijke overhoringen, huiswerk, proefwerken en andere opdrachten.)
- SE = schoolexamen*** - het deel van het examen dat als zodanig in het examenprogramma is opgenomen; de invulling en de vaststelling van de onderdelen van het schoolexamen behoort tot de verantwoordelijkheid van de school
- sectorwerkstuk*** - door kandidaten in de theoretische leerweg te maken werkstuk, dat vakoverstijgende thematiek behandelt, die past binnen de sector
- toets*** - een geheel van schriftelijk of mondeling te maken vragen en opdrachten, dat aan één cijfermatige beoordeling is onderworpen en als zodanig is vermeld in het PTA.

3. *Het examen*

3.1. *Het examen.*

Het examen vmbo bestaat per vak uit een schoolexamen en een centraal examen.

De volgende vakken kennen nu nog uitsluitend een schoolexamen: maatschappijleer, lichamelijke opvoeding, ckv en de kunstvakken (algemeen gedeelte dus niet indien een kunstvak als volwaardig pakketvak is opgenomen). Voor maatschappijleer en het nieuwe vak culturele en kunstzinnige vorming is een centraal examen in voorbereiding.

In de specifieke examenbeschrijvingen per vak (PTA) wordt aangegeven welke exameneenheden in het schoolexamen en welke in het centraal examen worden of kunnen worden getoetst. Exameneenheden, die in het centraal examen worden geëxamineerd kunnen ook worden opgenomen in het schoolexamen

3.2. *Het centraal examen.*

Het centraal examen bestaat uit:

- een centraal schriftelijk examen:
 - een toets waarbij kandidaten vragen en opdrachten, eventueel met behulp van informatie- en communicatie technologie, schriftelijk beantwoorden;
 - beoordeling aan de hand van een bindend correctievoorschrift of beoordelingsmodel;
 - een tweede correctie door een gecommitteerde behoort tot de mogelijkheden.

Een zitting van het centraal schriftelijk examen duurt 120 minuten.

3.3. *Het schoolexamen.*

Het schoolexamen bestaat uit de volgende onderdelen:

- schriftelijke en mondelinge toetsen:
- kleine / grote praktische opdrachten
 - bij alle vakken kunnen kleine praktische opdrachten voorkomen;
 - kleine praktische opdrachten kunnen in een les worden afgerond;
 - beoordeling van zowel proces als product;
 - beoordeling aan de hand van vooraf aan de kandidaat bekend gemaakte criteria;
 - vormgeving: product of werkstuk of presentatie;
 - elke leerling maakt ten minste twee grote praktische opdrachten van ten minste 10 uur (één in het derde en één in het vierde leerjaar);
 - de leerling kiest in het derde leerjaar een vak voor de grote praktische opdrachten (in het vierde leerjaar verplicht binnen het vak maatschappijleer);
 - grote PO worden gemaakt in januari/februari van het 3e leerjaar.
- handelingsdeel
 - opdracht, waarvan door examinerator wordt vastgesteld of deze 'naar behoren' is uitgevoerd;
 - schriftelijke reflectie op uitvoering van de opdracht door kandidaat is onderdeel;
 - bestaat uit verschillende vakspecifieke delen en een vakoverstijgend deel;
 - vakoverstijgende deel ten minste een opdracht in het kader van oriëntatie op leren en werken. Deelname aan de stage behoort hier tot een verplicht onderdeel;
 - wordt beoordeeld door de dekaan;
 - wordt gemaakt in de periode januari - april van het 3^e leerjaar.

- een sectorwerkstuk:
 - behandelt vakoverstijgende thematiek, die past binnen een sector;
 - tijdsbesteding ten minste 20 uur;
 - beoordeling van proces en product binnen het vak Nederlands aan de hand van criteria die vooraf aan de kandidaat zijn bekend gemaakt;
 - aparte vermelding op cijferlijst;
 - telt niet mee voor het schoolexamen van de afzonderlijke vakken;
 - mede gezien deze relatie met het schoolexamen Nederlands wordt het sectorwerkstuk, aan de hand van een ontwikkeld stappenplan, in het 4^e leerjaar gemaakt.
 - de leerling volgt het stappenplan/logboek en is verplicht aanwezig tijdens de presentatieavond. Beoordeling van de presentatie is een onderdeel van het eindoordeel;
 - Het eindresultaat moet (minimaal) gewaardeerd worden met een “voldoende”
De kwalificatie “goed” kan ook gegeven worden.

3.4. *Het examendossier.*

Het schoolexamen heeft de vorm van een examendossier. Het examendossier bevat tenminste:

- het PTA
- een overzicht van de afgelegde toetsen en uitgevoerde opdrachten;
- een overzicht van de behaalde resultaten en vorderingen;
- informatie over het handelingsdeel.

Het examendossier geeft inzicht in alle activiteiten van de leerling in het kader van het examen. Het examendossier wordt gespreid over het derde en vierde leerjaar opgebouwd. Voor de theoretische leerweg moet de opbouw van het examendossier in ieder geval in het derde leerjaar beginnen. Het dossier omvat immers ook de afsluiting van de verplichte extra vakken in het derde leerjaar waarin geen examen wordt afgelegd.

3.5. *Het eindcijfer.*

Het eindcijfer voor het examen komt als volgt tot stand:

Per vak of programma wordt het cijfer voor het schoolexamen gecombineerd met het cijfer voor het centraal examen.

Voor de theoretische leerweg bepalen het cijfer voor het schoolexamen en het cijfer voor het centraal examen elk voor de 1/2 het eindcijfer.

Het cijfer voor het schoolexamen is samengesteld uit de cijfers en beoordelingen voor de toetsen en praktische opdrachten. In het Programma van Toetsing en Afsluiting legt de school de weg van de verschillende onderdelen vast.

3.6. *Uitslagregeling.* (artikel 49 van het Eindexamenbesluit)

Voor alle leerwegen geldt de volgende slaag –zak regeling:

1. Een kandidaat die eindexamen vmbo heeft afgelegd, is geslaagd indien hij:
 - a. Voor alle examenvakken het eindcijfer 6 of hoger heeft behaald, of
 - b. voor ten hoogste één van zijn examenvakken het eindcijfer 5 heeft behaald en voor zijn overige examenvakken een 6 of hoger, of
 - c. voor twee van zijn examenvakken, het eindcijfer 5 heeft behaald en voor zijn overige examenvakken een 6 of hoger waarvan tenminste één 7 of hoger, of
 - d. voor ten hoogste één van zijn examenvakken het eindcijfer 4 heeft behaald en voor zijn overige examenvakken een 6 of hoger waarvan tenminste één 7 of hoger.

2. Het voor alle leerlingen verplichte vak maatschappijleer 1 wordt afgesloten met een cijfer. Dit betekent dat voor maatschappijleer 1 de slaag - zak regeling geldt, zoals deze hiervoor onder 1 is weergegeven.
3. In aanvulling op het bovenstaande geldt dat voor lichamelijke opvoeding en voor ckv de kwalificatie 'voldoende' of 'goed' is behaald.

Hoewel voor het vak maatschappijleer voorlopig alleen sprake is van een schoolexamen, telt het vak als een volwaardig examenvak mee in de slaag – zak regeling. Dit betekent dat voor alle leerwegen in het vmbo het examen bestaat uit 7 vakken.

Het extra vak geldt pas vanaf het 8^e vak.

Voor lichamelijke opvoeding en ckv moeten leerlingen voldoen aan de kerndoelen, respectievelijk de eindtermen voor ckv. Er komen geen nadere voorschriften om vast te stellen of leerlingen hieraan voldoen. Dit is ter beoordeling van de school.

Voor kandidaten in de theoretische leerweg geldt bovendien, dat het sectorwerkstuk beoordeeld is met 'voldoende' of 'goed'.

De vakken die door de kandidaten in de theoretische leerweg in het 3e leerjaar zijn afgesloten tellen niet mee in de slaag-zakregeling, maar vallen onder de 'overgangsregeling 3e leerjaar – 4e leerjaar

De leerlingen die op basis van hun resultaten voor één of meer extra vakken voldoen aan de uitslagregeling, ontvangen hun diploma met een aantekening van de extra vakken.

3.7. Herkansen en inhalen.

Het centraal examen vmbo kent de volgende herkansingsmogelijkheden:

Leerlingen die, nadat zij een volledig examen hebben afgelegd, niet zijn geslaagd, kunnen in één vak centraal herexamen doen.

Voor geslaagde kandidaten bestaat de mogelijkheid om in één vak centraal herexamen af te leggen en zo tot cijferverbetering te komen.

Indien naar het oordeel van de directeur er geldige redenen zijn dat een kandidaat één of meerdere onderdelen van het centraal examen niet heeft kunnen afleggen, wordt de kandidaat in de gelegenheid gesteld de niet gemaakte onderdelen in een volgend tijdvak af te leggen.

3.8. Geen diploma.

Bij uitstroom zonder diploma wordt een certificaat uitgereikt waarop de resultaten van de met een voldoende afgesloten vakken staan vermeld. Leerlingen die niet aan de eisen van het examen hebben voldaan, kunnen door middel van het examendossier aantoonbaar maken welke resultaten zij hebben behaald.

4. De inhoud van het examen

4.1. De examenvakken.

Het examen in alle leerwegen omvat naast de drie verplichte vakken(ma, lo, ckv) totaal 6 vakken:

- 2 vakken uit het gemeenschappelijk deel (ne, en)
- 2 vakken uit het sectordeel
- 2 vakken uit het vrije deel

Onder bepaalde voorwaarden is het mogelijk, dat leerlingen een extra vak kiezen. Het gaat om de volgende voorwaarden:

- het moet passen binnen het rooster;

- er mag geen extra formatie vereist zijn.

In het volgende overzicht zijn de examenvakken per leerweg en sector weergegeven.

Examenvakken.

<i>Leerweg</i>	<i>Sector</i>	<i>Gemeensch. deel</i>	<i>Verplicht deel</i>	<i>Sectordeel</i>	<i>vrije deel</i>
Theoretische Leerweg	Techniek	ne, en	ma, lo, ckv	wi, nask-1	2 vakken *)
	Zorg en welzijn	ne, en	ma, lo, ckv	bi, 1 vak uit wi, ge, ak	2 vakken *)
	Economie	ne, en	ma, lo, ckv	ec, 1 vak uit wi, du, fa	2 vakken *)
	Landbouw	ne, en	ma, lo, ckv	wi, 1 vak uit bi, nask-1	2 vakken *)
<p>*) in het vrije deel tlw moeten twee vakken gekozen worden uit: fa, du, ge, ak, ec, te, da, bi, nask-1, nask-2, wi, voorzover deze vakken nog niet gekozen zijn onder het 'sectordeel'; keuzemogelijkheden zijn afhankelijk van het vakkenaanbod en het aantal leerlingen dat dit vak kiest.</p>					

4.2. *Het PTA.*

Dit is een document van de school, waarin per vak een overzicht wordt gegeven van de toetsen en opdrachten die horen bij het schoolexamen.

In het PTA staat vermeld:

- de toetsen die deel uit maken van het schoolexamen;
- de leerstof die getoetst wordt;
- de eindtermen, waarop deze toets betrekking heeft;
- de wijze waarop de toetsing plaatsvindt;
- de tijd die beschikbaar is voor de toets;
- de planning van de toetsen;
- de weging van de verschillende toetsen bij het bepalen van het eindcijfer van het schoolexamen.

Voor het PTA maken alle vakken gebruik van hetzelfde format en van dezelfde begrippen.

Ook opdrachten uit het handelingsdeel en het sectorwerkstuk zijn beschreven in het PTA. Andere verplichte onderdelen, zoals werkstukken, praktische opdrachten, enz. worden eveneens in het PTA opgenomen.

In het PTA wordt beschreven hoe de cijfers van de verschillende onderdelen van het schoolexamen voor een vak worden gewogen om tot een eindcijfer van het schoolexamen te komen.

Het schoolexamen start in het derde leerjaar. Hoewel het uitgangspunt is, dat er sprake is van één doorlopende lijn tussen het derde en vierde leerjaar is een min of meer formele cesuur ingebouwd. Het eerste deel van het schoolexamen loopt tot het einde van het derde leerjaar. Het tweede deel start met het begin van het vierde leerjaar.

4.3. *Het schoolwerk.*

Onder ‘schoolwerk’ worden gerekend alle mondelinge overhoringen, schriftelijk gemaakte opdrachten, huiswerk, schriftelijke overhoringen, praktisch werk, enz. Kortom alle beoordelingen, die een leerling krijgt tijdens het verwerken van de leerstof.

Met dit ‘verwerken van leerstof’ bedoelen we niet alleen het ‘theoretische’ aspect. Het gaat hierbij ook om het zich eigen maken, oefenen, trainen en toepassen van kennis en vaardigheden in hun onderlinge samenhang.

Het PTA dient te worden gezien als een planning van toetsen, die de beheersingsgraad van bepaalde leerstofeenheden dienen vast te stellen om zo een beeld te vormen van de mogelijkheden van de leerling. Omdat het daarbij gaat om zowel de theoretische beheersing (het kennen) als ook om de praktische vaardigheden (het kunnen) moet onder de beheersingsgraad ook de mate van het kunnen toepassen gerekend worden.

Daarmee krijgen de PTA – onderdelen meer een afsluitend karakter.

Het schoolwerk (beschreven in de studiewijzer / behalen van aftekeningen) omvat in feite de weg die de leerling doorloopt naar de PTA – toets. Daar waar nodig kunnen onderdelen van deze weg worden voorzien van een cijfermatige beoordeling. (voortgangstoetsen)

Het niet of onvoldoende behalen van aftekeningen heeft invloed op het recht op herkansing van een SE. Vooraf wordt de leerling, door de docent, geïnformeerd inzake de consequentie van het niet voldoen aan de “aftekeneis”

5. *De organisatie van het examen.*

Door het bevoegd gezag is de verantwoordelijkheid voor het gehele examen gedelegeerd aan de directie van de school.

5.1. *Planning van de toetsen.*

Het schoolexamen vmbo start in het derde leerjaar.

Het derde leerjaar kent vier centrale toetsweken. In de jaarplanning voor het vierde leerjaar worden drie toetsweken/schoolonderzoeken opgenomen. In deze periode is ruimte voor mondelinge toetsen, grotere schriftelijke toetsen en vakspecifieke praktische toetsen. Deze weken dienen mede om leerlingen kennis te laten maken met de gang van zaken en de sfeer tijdens het examen.

- Buiten de toetsweken wordt er op toegezien dat er in een bepaalde periode niet een te grote opeenstapeling is van toetsmomenten.

In het PTA is een planning opgenomen wanneer welke toetsen worden afgenomen. Het is niet mogelijk om het exacte tijdstip en plaats van elke toets in het PTA op te nemen.

Door de spreiding van het schoolexamen over twee leerjaren wordt ook de examendruk verspreid.

Het betekent niet dat daarmee de intensiteit van de spanningen rond het examen is verminderd.

5.2. Herkansingen.

Het examenreglement biedt leerlingen ook mogelijkheden onderdelen van het schoolexamen te herkansen. Hiervoor hebben we de volgende afspraken:

- in het PTA wordt aangegeven welke toetsen herkansbaar zijn; in het algemeen zullen de theorietoetsen in aanmerking komen voor herkansing; bij praktische opdrachten zijn meer mogelijkheden van bijsturen.
- Er kan alleen herkanst worden indien het behaalde resultaat lager is dan 5,5.
- Een leerling mag per schoolexamenperiode (periode 1, 2, 3) slechts één vak herkansen. De herkansingen worden centraal afgenomen.
- het hoogste cijfer telt.

Er wordt geregistreerd voor welk vak een leerling gebruik heeft gemaakt van het recht op herkansing.

Of en welke voortgangstoetsen herkanst kunnen worden is sterk vakgebonden. De docent zal dit vooraf bekend maken.

Planning / organisatie schoolexamen 3e leerjaar

PERIODE	SE WEEK	
1 ^e periode (aug./sept./okt.)	02 - 06 november 2009	herkansing van één vak: 18 november 2009
2 ^e periode (nov./dec./jan.)	25 januari – 01 februari 2010	herkansing van één vak: 10 februari 2010
3 ^e periode (feb./mrt./apr.)	12 – 16 april 2010	herkansing van één vak 28 april 2010
4 ^e periode (apr./mei/juni)	14 – 18 juni 2010	geen herkansing

5.3. Overgangsregeling.

Zoals in 4.2 reeds is genoemd is het uitgangspunt, dat er sprake is van één doorlopende lijn tussen het 3e en 4e leerjaar. Desondanks wordt in dezelfde paragraaf ook gesproken over een formele cesuur.

De bedoeling van deze cesuur is duidelijk: leerlingen, die een onvoldoende basis hebben gelegd voor een succesvolle start in het 4e leerjaar, behoeden voor zakken.

Zonder hier een al te nadrukkelijk gestelde overgangsregeling te plaatsen gelden voor de bespreking van de resultaten en de overgang van 3 naar 4 toch een aantal uitgangspunten:

- voor alle leerlingen geldt dat hij/zij overgaat, indien:
 - hij/zij alle in de studiewijzer opgenomen aftekeningen heeft behaald
 - hij/zij aan alle handelings- en praktische opdrachten heeft voldaan
 - hij/zij in het gekozen examenpakket maximaal 1 x het eindcijfer 5,0 heeft behaald.
 - hij/zij de niet gekozen examenvakken met minimaal gemiddeld een 5,0 heeft afgesloten
- kandidaten, die niet voldoen aan het hierboven gestelde zijn bespreekgevallen.

5.4. Hoe komen cijfers tot stand:

PERIODE	Schoolexamen	Voortgangstoetsen	Praktische opdracht	Resultaat
1	Cijfer			Cijfer SE 1*
2	Cijfer			Cijfer SE 2
3	Cijfer		Cijfer	Cijfer SE 3*
4	Cijfer			Cijfer SE 4
5		Gemiddelde van alle voortgangstoetsen		Cijfer SE 5

- *) Indien voor het vak een PO is gemaakt (cijfer SE + cijfer PO): 2
PO gemaakt binnen Engels / Frans / Duits telt mee in periode 1; voor alle overige vakken in periode 3

Het eindcijfer is het gemiddelde van SE cijfer 1 / 2 / 3 / 4 / 5

BIJLAGE 1

AANPAK / OPBOUW VERSLAGGEVING OPDRACHTEN / WERKSTUKKEN

ONDERWERP:

- Kies een onderwerp / titel
- Formuleer de hoofdvraag (met daarbij de motivatie)
- Splits de hoofdvraag in enkele deelvragen

ONDERZOEKSPPLAN:

- Maak een tijdsplanning
 - waar haal je de informatie
 - hoe verkrijg je de informatie
 - wanneer onderneem je actie

INFORMATIEBRONNEN:

- Alleen schriftelijke bronnen
 - boeken / internet / kranten / tijdschriften / CD ROM enz
- Interview
 - met wie, waarom, wanneer
- Enquête
 - welke vragen, met wie, hoeveel, waar, wanneer
- experiment
 - waar, met welke hulpmiddelen, wanneer

VERZAMEL ALLE GEGEVENS:

- Formuleer antwoorden op de deelvragen
- Trek een conclusie uit de deelantwoorden en beantwoord de hoofdvraag

VERZORGING EN PRESENTATIE:

- Bepaal de presentatievorm
- Realiseer de presentatie

BEOORDELING:

- de beoordeling zal aan de hand van een "model" plaatsvinden

OPMERKING:

- Van het sectorwerkstuk wordt ook een "publieke" presentatie verwacht

VERMELDING BIJ DE BRONNEN (minmaal 3):

- Boek: schrijver; titel; uitgever; jaar
- Internet: website; datum; URL
- Krant/tijdschrift: naam; nummer; datum; pagina